

Тема №2 “Топографічні карти, аерофотознімки та вимірювання з них”

Заняття №3 “Системи координат, які застосовуються у військах”

НАВЧАЛЬНІ ПИТАННЯ:

- 1. Географічні координати.**
- 2. Плоскі прямокутні координати**
- 3. Полярні і біполярні координати**

Вид заняття: групове

Час: 2 години

Місце: клас

1-е навчальне питання.

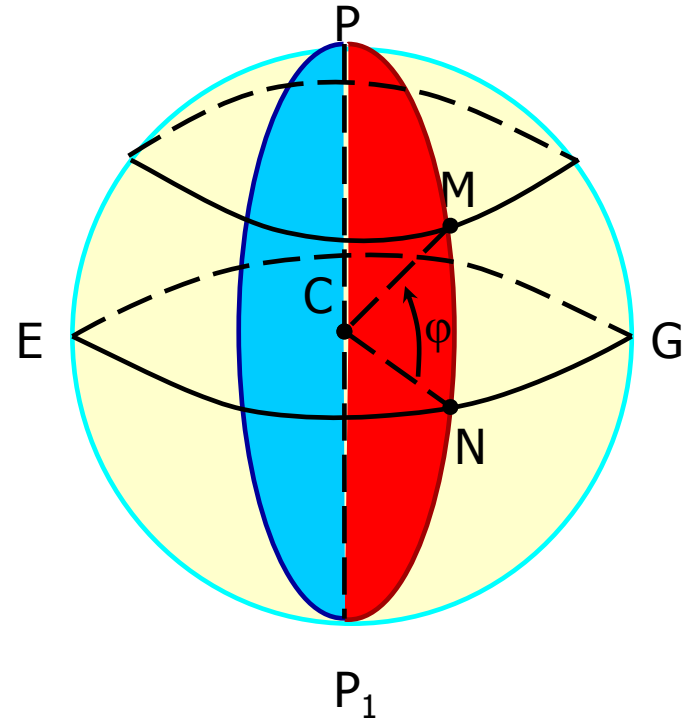
Географічні координати.

- Координатами називаються кутові або лінійні величини, які визначають положення точок на будь-якій поверхні або в просторі.
- В військовій топографії застосовуються:
  - Географічні координати.
  - Плоскі прямокутні координати.
  - Полярні і біполярні координати.

Географічні координати.

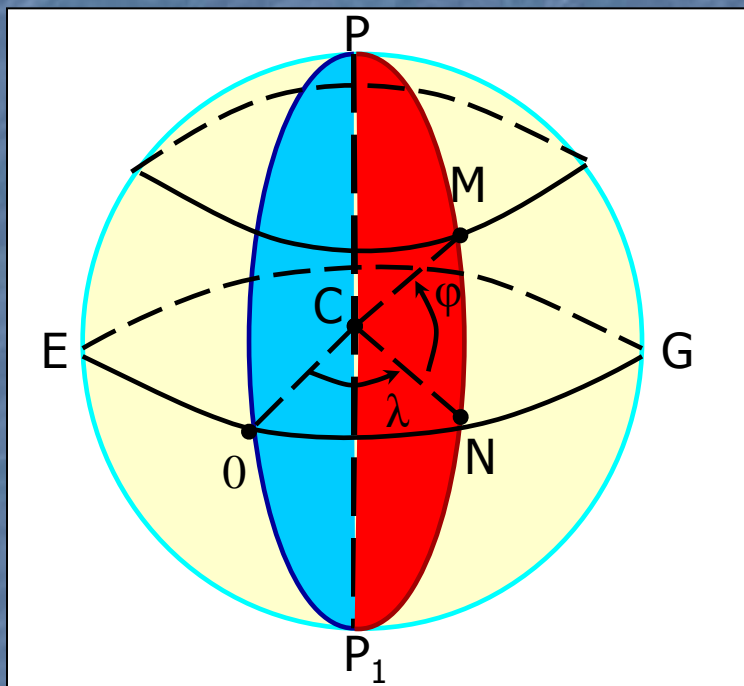
Географічними координатами називаються кутові величини – широта і довгота, які визначають положення точок на земній кулі.

Географічною широтою називають кут між отвсною лінією в даній точці земної поверхні і площиною екватора. Широту позначають грецькою буквою φ (фі). Кут MCN буде широтою точки M . Широти відраховуються по дузі меридіану в обидві сторони від екватора починаючи від 0° до 90° . В північній півкулі широти вважаються північними, а в південній – південні. Всі точки які лежать на одній географічній паралелі, мають однакову широту, тому одна

широта ще не визначає положення точки на земній поверхні. Необхідно знати другу координату – довготу.

Географічною довготою називається кут між площиною меридіана даної точки і площиною меридіана, умовно прийнятого за початковий.

Географічну довготу, як правило позначають грецькою літерою λ (лямбда).

Кут OCN буде довготою точки M . Довгота відраховується по дузі екватора або паралелі в обидві сторони від початкового меридіану, починаючи від 0° до 180° .

Довгота на схід від початкового меридіану до 180° називається східною, а на захід – західною. Всі точки які лежать на одному меридіані, мають однакову довготу.

При визначенні географічних координат будь-якої точки на карті визначають кутові величини φ і λ . В градусах і секундах.

Географічна широта і довгота на карті визначається по рамках аркушів топографічних карт. Як видно з малюнку, в кутах рамки карт підписані широти паралелей і довготи меридіанів які утворюють сторони цієї рамки. Між внутрішньою і зовнішньою рамками нанесена шкала, яка розбита на хвилини широти (по бокових сторонах рамки). Кожна хвилина по широті і довготі розбита на шість відрізків по 10 секунд.

Порядок визначення географічних координат будь-якої точки на карті.

Приклад №1

ПРИКЛАД №1.

Визначити географічні координати відмітки 198.4 (кв. 70/09)

Дано: відм. 198.4 (кв. 70/09)

Визначити: $\varphi=?$ $\lambda=?$

Рішення:

1. Знайти на карті відм. 198.4 (кв. 70/09).

2. Визначити географічні координати відм. 198.4.

$$\begin{array}{rcl} \varphi = 54^{\circ} 40' & \lambda = 18^{\circ} 00' \\ + 3' 24'' & + 2' 23'' \end{array}$$

Відповідь: $\varphi = 54^{\circ} 43' 24''$

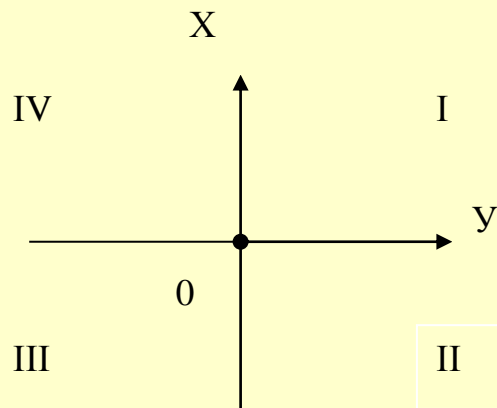
$\lambda = 18^{\circ} 02' 23''$

2-е навчальне питання.

Плоскі прямокутні координати

Плоскими прямокутними координатами називаються лінійні величини – АБСЦИСА І ОРДИНАТА, які визначають положення точок на площині. Ці дві взаємно перпендикулярні прямі X і Y , відносно яких визначаються положення точок називаються **ОСЯМИ КООРДИНАТ**, з них вісь X називається віссю АБСЦИС, вісь Y – ОРДИНАТ. Точка перетину осей – точка 0 – називається початком координат. Осі координат ділять площину на 4 четверті.

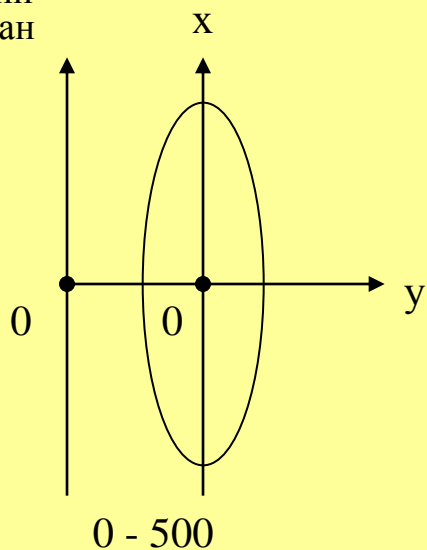
I четверть	$X=+$;	$Y=+$
II четверть	$X=-$;	$Y=+$
III четверть	$X=-$;	$Y=-$
IV четверть	$X=+$;	$Y=-$

Земний еліпсоїд ділиться меридіанами на зони і колони по 6° по довготі. Всього 60 зон або колон. Для кожної зони печатаються свої карти.

В кожній зоні є осьовий меридіан зони. Прийняв осьовий меридіан в кожній зоні за вісь X (абсцис), екватор – за вісь Y (ординат), отримуємо систему плоских прямокутних координат для даної зони.

В кожній зоні паралельно осьовому меридіану і екватору наносяться координатна сітка зі сторонами квадратів 1 або 2 км. в масштабі карти.

Умовний
меридіан
зони

Повні прямокутні координати визначаються на північ від екватора по X і на схід номер зони по Y від Грінвічеського меридіану і на схід в кілометрах і метрах від умовного меридіану зони $x = ?$ $y = ?$
Приклад визначення повних прямокутних координат.

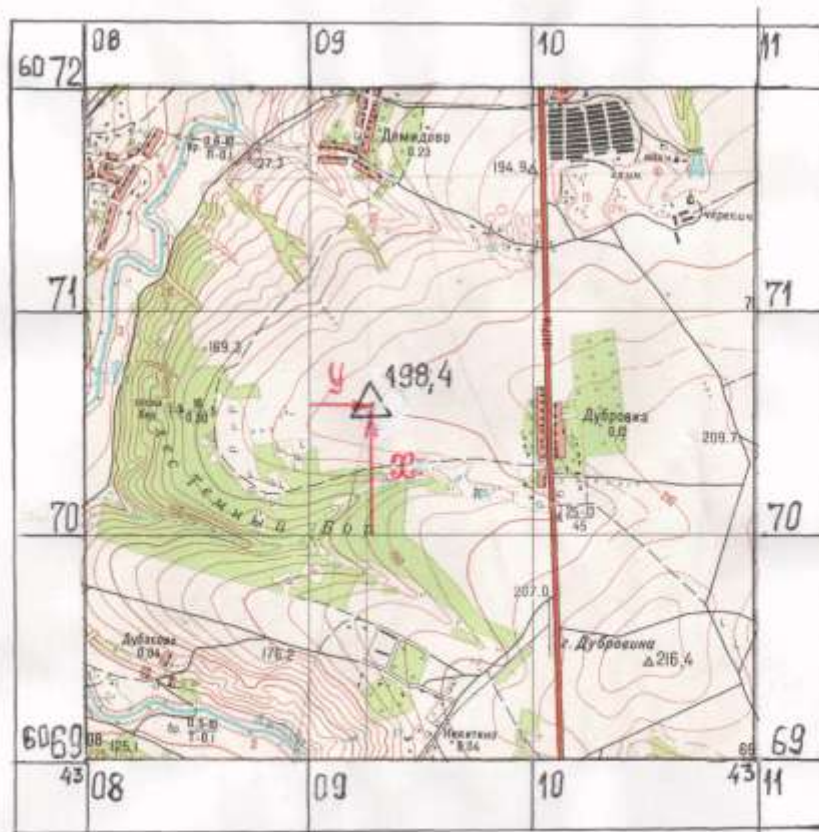

ПРИКЛАД №2

Визначити повні прямокутні координати відм. 198.4
(кв. 70/09) $x = ?$ $y = ?$

Розв'язання: $x = 6070580$

$y = 4309260$

$x = 6070560$

$y = 4309275$

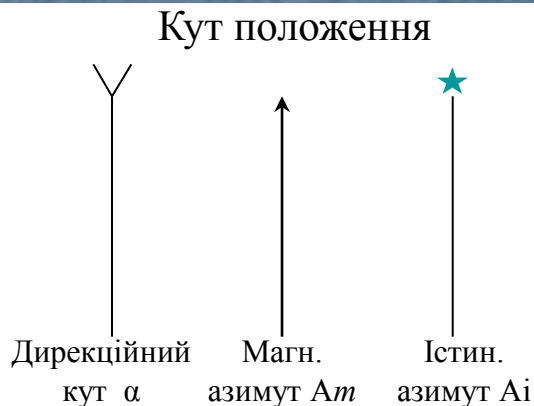
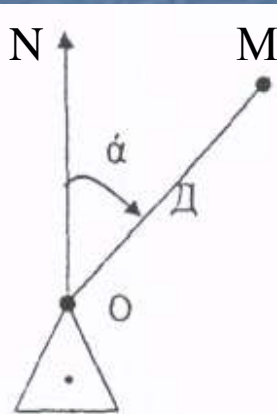
Отриманий результат означає, що відмітка 198.4 знаходиться по X на північ від екватора на відстані 6070560 м, а Y означає, що ця відмітка знаходиться в 4 зоні на віддаленні від умовного меридіану зони на схід на 309275 м.

3-є навчальне питання

Полярні і біполярні координати

Поняття про систему плоских полярних координат

Якщо замість двох взаємно перпендикулярних осей X і Y , які застосовуються в системі прямокутних координат, взяти одну вісь X і початкову точку O на ній, то отримаємо систему полярних координат, яка широко застосовується в військовій практиці при цілевказівках і орієнтуванні на місцевості. В цій системі вісь ON , яка відповідає осі X , називається ПОЛЯРНОЮ ВІССЮ, а вихідна точка O на ній – ПОЛЮСОМ. Відносно них положення будь-якої точки M на місцевості або на карті визначаються наступними двома координатами

Кут $NOМ$ – називається кутом положення і вимірюється від напрямку полярної осі до напрямку на визначаєму точку M .
Відстанню OM – дальність від полюса O до визначаємої точки M

ПРИКЛАД №3

Визначити координати і висоту цілі № 14 – танк, якщо вона засічена полярними координатами $\alpha_{\text{ц}} = 28-65$, $D_{\text{ц}} = 1560$ м., якщо НП- відм. 198,4 (кв.70/09).

Розв'язання:

1. Нанести НП на карту.
2. Нанести Ц-14 танк на карту по $\alpha_{\text{ц}} = 28-65$, $D_{\text{ц}} = 1560$ м.

Відповідь:

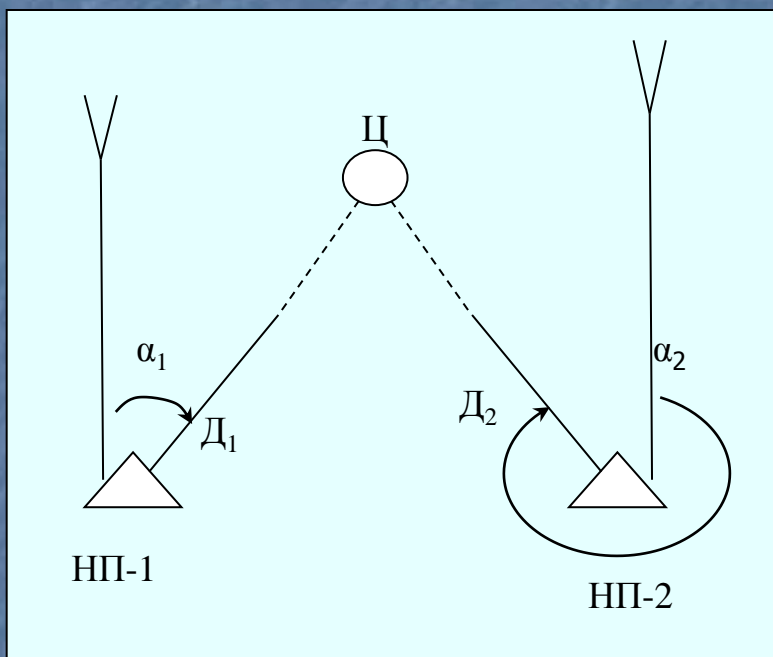
$$X_{\text{ц}} = 69030$$

$$Y_{\text{ц}} = 09460$$

$$h_{\text{ц}} = 196 \text{ м.}$$

Біполярні координати

Це дві лінійні величини α_1 і α_2 або дві кутові величини (D_1 і D_2), які визначають положення точки (об'єкта) на площині з 2х точок НП.

Біполярні координати застосовуються при засічці цілей з двох НП. СН засобів звукової розвідки.

ПРИКЛАД №4.

Визначити прямокутні координати

$X_{ц} = ?$ $Y_{ц} = ?$ $h_{ц} = ?$ цілі, якщо

НП-1 відм. 197.1 (65/00)

НП-2 відм. 201.6 (64/09)

Виявлена ціль – 11, ПТО, $\alpha_{ц1} = 8-40$

$A_{ц2} = 2-80$

Розв'язання:

1. Наносимо НП-1 і НП-2 на карту.

2. Визначаємо координати цілі $X_{ц} = 66200$ $Y_{ц} = 10790$ $h_{ц} = 130$

Література:

- Военная топография, М. Бубнов Н.А.
стр. 94-107
- Военная топография, М. 1980, Бюзов Б.Е.
стр. 82-92